

“O‘zmetkombinat” AJ

KOMPLAYENS XIZMATI

**KORRUPSIYAGA OID MA'LUMOTLAR
QO'LLANMASI**

Bekobod - 2023y.

KIRISH

Barchamizga ma'lumki korrupsiya — Jamiyatni turli yo'llar bilan iskanjaga oladigan dahshatli illatdir. Korrupsiyaviy qonunbuzarlarning yagona maqsadi Davlat va Jamiyat qonunlarini aylanib o'tib, o'zga fuqarolar hisobiga katta miqdorda moddiy boylik va mol - mulklarga ega bo'lishdir.

Oddiy til bilan aytganda, har qanday pora olish, berish va unda vositachilik qilish, mansab vakolatlarini suiiste'mol qilish, manfaatlar to'qnashuvini oshkor qilmaslik, mansab vakolatidan foydalanib talon-taroj qilishning barchasi korrupsiyaviy jinoyatlar tarkibiga kiradi.

Ma'lumki, 2003-yil 31-oktyabr kuni BMT Bosh Assambleyasi tomonidan Korrupsiyaga qarshi konvensiyasi qabul qilindi. Bu esa, butunjahon hamjamiyatining korrupsiyaviy illatlarga qarshi keskin kurash olib borishga bel bog'laganini anglatadi.

O'zbekiston 2008-yilda mazkur Konvensiyaga, shuningdek, 2010-yilda Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti doirasida qabul qilingan korrupsiyaga qarshi kurash bo'yicha Istanbul harakatlari rejasiga qo'shilgan. So'nggi yillarda Prezidentimiz boshchiligida mamlakatimizda korrupsiyaga qarshi kurashishning muhim huquqiy asoslari yaratildi. Jamiyatda korrupsiyaga murossasiz munosabatni shakllantirishga, aholining huquq va manfaatlarini himoya qilishga, davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatining ochiqligiga yo'naltirilgan tizimli chora-tadbirlar olib borilmoqda.

2022-yil 12-yanvarda Prezidentimiz "Korrupsiyaga qarshi kurashish ishlarining samaradorligini reyting baholash tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorni imzoladi.

Mazkur qaror ijrosini so'zsiz ta'minlash uchun "O'zmetkombinat" aksiyadorlik jamiyatida ham korrupsiyaviy xavf-xatarlarni aniqlash, baholash va ularni kamaytirish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish, rahbarlarining korrupsiyaga qarshi murossasiz munosabatlarni ko'rsatuvchi xatti-harakatlarning mavjud ekanligi, xodimlarning korrupsiyaga qarshi kurashishga oid ichki tartib-taomillardan xabardorligi hamda ushbu sohada bilim va ko'nikmalarini oshirish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish asosiy vazifalar sifatida belgilab olingan. Shuningdek, korrupsiyaga qarshi kurashish bo'yicha tegishli tarkibiy va hududiy bo'linmalar hamda boshqarmalar kesimida Matbuot xizmati ko'magida ishchi - xodimlarning huquqiy ongi va huquqiy madaniyatini yuksaltirish, ushbu illatga nisbatan murossasiz munosabatni shakllantirishga qaratilgan keng qamrovli targ'ibot tadbirlari olib borilmoqda.

Korrupsiya haqida tushuncha

Korrupsiya (lot. corrumpere dan “buzmoq”, lot. corruptio “poraxoʻrlik, oʻzboshimchalik; talon-taroj qilish, buzish, chirish”) odatda mansabdorlik mavqeini shaxsiy maqsadlarda suiisteʼmol qilishni anglatuvchi atama boʻlib - mansabdor shaxsning oʻz vakolatlari hamda shaxsiy vakolat, imkoniyatlar, qonun bilan unga ishonib topshirilgan huquqlaridan foydalanishidir.

Korrupsiyaning xarakterli belgisi mansabdor shaxsning xatti-harakatlari va uning ish beruvchisi manfaatlarini oʻrtasidagi ziddiyat yoki mansabdor shaxsning xatti-harakatlari bilan Jamiyat manfaatlarini oʻrtasidagi ziddiyatdir.

Korrupsiyaning barcha koʻrinishlari mansabdor shaxs tomonidan sodir etilgan firibgarlik harakati hisoblanib, davlat hokimiyatiga qarshi jinoyatlar toifasiga kiradi.

Korrupsiyaga oʻz xohishiga koʻra shaxsiy mulki hisoblanmagan har qanday resurslarni taqsimlash vakolatiga (oʻz xohishiga koʻra qonun doirasida harakat qilish vakolati) ega har qanday mansabdor shaxs (mansabdor shaxs, deputat, sudya, boshqaruvchi va tarkibiy va hududiy boʻlinma boshliqlari) duch kelishi va duchor boʻlishi mumkin.

Korrupsiyaning asosiy ragʻbatlantiruvchi kuchi hokimiyatdan foydalanish bilan bogʻliq iqtisodiy foyda olish imkoniyati, asosiy toʻxtatuvchi omil esa fosh etish va jazolash xavfi hisoblanadi.

Korrupsiya taʼrifi

Transparency International, Jahon banki va boshqa xalqaro tashkilotlar korrupsiyani shaxsiy manfaatlar uchun ishonib topshirilgan vakolatni suiisteʼmol qilish deb tushunadilar. Bundan tashqari, yanada aniqroq yuridik - huquqiy atamalardan foydalaniladigan boshqa taʼriflari ham mavjud.

Qonunga koʻra, **korrupsiya** - bu jismoniy shaxsning oʻz mansab vakolatini suiisteʼmol qilish, pora berish, pora olish, oʻz mansab vakolatlarini suiisteʼmol qilish, oʻz mansab mavqeidan Jamiyat va Davlatning qonuniy manfaatlariga zid boʻlgan boshqa qonunga xilof ravishda pul mablagʻlari, qimmatbaho buyumlar, mulkiy xususiyatdagi boshqa mol-mulk yoki xizmatlar koʻrinishidagi ehsonlar, uchinchi shaxslarning oʻziga yoki boshqa mulkiy huquqlariga, uchinchi shaxslarga koʻrsatilgan gʻayriqonuniy manfaatlar uchun foydalanishi, shuningdek ushbu harakatlarni yuridik shaxs nomidan yoki uning manfaatlarini koʻzlab sodir etishidir.

Mansab vakolatlarini suiisteʼmol qilish korrupsiya shakllaridan biri boʻlib (mansabdor shaxs yoki bir guruh shaxslarning jinoiy harakatlaridan biri), korrupsiyaning barcha taʼriflarini qamrab ololmaydi.

Korrupsiya tarixi

Korrupsiyaga qarshi kurashuvchi sifatida tilga olingan birinchi hukmdor miloddan avvalgi XXIV-asrning ikkinchi yarmida Lagash shahar-davlatining shumer qiroli Uruinimgina edi. Uning korrupsiya uchun ommaviy va koʻpincha shafqatsiz jazolariga qaramay, unga qarshi kurash kutilgan natijalarga olib kelmadi. Eng yaxshi holatda, eng xavfli jinoyatlarning oldini olish mumkin edi, lekin mayda oʻgʻirlash va poraxoʻrlik darajasida korrupsiya keng ommaviy tarqalgan edi. Korrupsiyaga bagʻishlangan birinchi risola “Artha - Shastra” miloddan avvalgi IV asrda Bharata (Hindiston) vazirlaridan biri tomonidan Kautilya tahallusi bilan nashr etilgan. Unda u «Podshohning mulki, hech

bo'lmaganda, bu mulkni boshqaruvchi shaxslar tomonidan o'zlashtirilmasligi kerak», degan pessimistik xulosaga kelgan.

Qadimgi Misr fir'avnlar ham shunga o'xshash muammolarga duch kelishdi, ularda amaldorlarning ulkan byurokratik apparati rivojlanib, erkin dehqonlar, hunarmandlar va hatto harbiy zodagonlarga qarshi qonunbuzarlik va o'zboshimchalik qilishlariga imkon berdi. Misr olimi Itahotelning saqlanib qolgan ta'limotida shunday so'zlar bor: "Hokimiyat oldida yelkangizni buking, shunda uyingiz tartibli bo'ladi, maoshingiz yaxshi bo'ladi, chunki xo'jayinga qarshi chiqqan kishi uchun yashash yomon va aksincha xo'jayin hush ko'rsa osondir".

Qadimgi va o'rta asrlarda sudyalarning ayovsizligi alohida tashvish uyg'otdi, chunki bu mulkning noqonuniy qayta taqsimlanishiga va nizolarni qonun doirasidan tashqarida hal qilish istagiga olib keldi. Korrupsiyaning barcha turlaridan Dunyo yetakchi dinlari birinchi navbatda sudyalarning poraxo'rligni qoralashlari bejiz emas:

"Sovg'alarni qabul qilmang, chunki sovg'alar ko'rganlarni ko'r qiladi va to'g'ri yoldan qaytaradi";

"Bir-biringizning mol-mulkingizni o'zlashtirmang va boshqa odamlarning mol-mulkingning bir qismini ataylab o'zlashtirish uchun sudyalarga pora bermang" (Baqara surasi, 188-oyat).

Qadimgi Rim qonunlarining XII jadvallarida "korrumpere" atamasi "sudda ko'rsatmani pul evaziga o'zgartirish" va "sudyaga pora berish" ma'nolarida qo'llanila boshlandi: "Sud hukmi chog'ida sudya yoki vositachini o'lim bilan jazolash to'g'risidagi tayinlangan qarorni haqiqatdan ham haqli qonun ustuvorligi deb bilasanmi?" va hakozi.

Korrupsiyani tushunishga Nikkolo Makiavellining asarlari muhim turtki berdi. U korrupsiyani badan kasalliklari bilan taqqosladi. Avvaliga tanib olish qiyin, ammo davolash osonroq. Agar u o'tkazib yuborilgan rivojlangan kasallik kabi bo'lsa, uni tanib aniqlab olish oson, ammo davolash mushkul.

XVIII - asr oxiri G'arb davlatlarining korrupsiyaga bo'lgan munosabatining keskin burilish nuqtasi bo'ldi. Liberal o'zgarishlar davlat hokimiyati xalq manfaati uchun mavjud va shuning uchun amaldorlar tomonidan qonunlarga qat'iy rioya qilishlarini ta'minlash maqsadida fuqarolar hukumatni qo'llab quvvatlaydilar, degan shior ostida amalga oshirildi. Xususan, 1787-yilda qabul qilingan AQSh Konstitutsiyasiga ko'ra, pora olish AQSh prezidentiga nisbatan impichment e'lon qilinishi mumkin bo'lgan aniq qayd etilgan ikki jinoyatdan biridir. Jamiyat davlat apparati ishining sifatiga tobora ko'proq ta'sir qila boshladi. Siyosiy partiyalar va hukumat tomonidan tartibga solish kuchaygani sari, siyosiy elita va yirik biznes o'rtasidagi til biriktirish epizodlari tobora ortib borayotgan tashvishga aylanib bormoqda. Shunga qaramay, XIX – XX asrlarda rivojlangan mamlakatlarda korrupsiya darajasi dunyoning boshqa mamlakatlariga nisbatan pasaydi.

Rivojlangan mamlakatlarda korrupsiya evolyutsiyasining yangi bosqichi XIX – XX asrlar boshi bo'ldi. Bir tarafdin, davlat tomonidan tartibga solishning kuchayishi va shunga mos ravishda mansabdor shaxslarning vakolatlari yanada kengaydi. Boshqa tarafdin, raqobat kurashida "davlatni sotib olish" ga intilayotgan - endi alohida mayda davlat xizmatchilarining epizodik poraxo'rligiga emas, balki siyosatchilar va yuqori mansabdor shaxslarning faoliyati, kapital manfaatlarini himoya qilish ishiga

to'g'ridan-to'g'ri bo'ysundirish istagidagi yirik xususiy biznes paydo bo'ldi. Rivojlangan mamlakatlarda (ayniqsa, G'arbiy Yevropada Ikkinchi jahon urushidan keyin) siyosiy partiyalarning ahamiyati oshgani sayin, yirik firmalar va transmilliy korporatsiyalar o'z manfaatlarini ilgari surishlari uchun siyosatchilarga shaxsan emas, balki partiya fondiga pul to'lovlari, partiya korrupsiyasi rivojlandi.

XX - asrning ikkinchi yarmidan korrupsiya xalqaro muammoga aylana boshladi. Chet elda yuqori mansabdor shaxslarni korporatsiyalar tarafidan poraxo'rlik yo'li bilan og'dirib olish keng tarqaldi. Globallashuv jarayoni bir mamlakatdagi korrupsiyaning chuqur ildiz otganligi boshqa ko'plab mamlakatlarning rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishiga olib keldi. Shu bilan birga, korrupsiya darajasi eng yuqori bo'lgan davlatlar endi garb davlatlari bilan cheklanib qolmadi va 1990-yillarda sobiq sotsialistik mamlakatlarda liberallashtirish jarayonlari mansab vakolatlarini qo'pol ravishda suiiste'mol qilish bilan birga kuzatildi. "Financial Times" 1995-yil 31-dekabrda sonida 1995-yilni "Korrupsiya yili" deb e'lon qildi. Korrupsiyaga oid bilimlarni targ'ib qilish maqsadida BMT 9-dekabr'ni Xalqaro korrupsiyaga qarshi kurash kuni etib belgiladi.

Korrupsiya turlari

Tizimli korrupsiya - tizimga (tarkibiy element) aylangan uyushgan korrupsiya - uyushgan o'zlashtirish (byudjetni "talon taroj qilish"), tovlamachilik va tizimli qo'shimcha daromadlar.

Maishiy korrupsiya oddiy fuqarolar va mansabdor shaxslarning o'zaro munosabatlari natijasida yuzaga keladi. Unda mansabdor shaxs va uning oila a'zolariga fuqarolarning turli sovg'alari va xizmatlari kiradi. Bu turkumga qarindoshchilik (nepotizm) ham taaluqlidir.

Biznes korrupsiyasi hukumat va biznesning o'zaro munosabatlarida yuzaga keladi. Misol uchun, tijorat nizosi yuzaga kelgan taqdirda, tomonlar o'z foydasiga qaror qabul qilish uchun sudyani o'z tomoniga og'dirish maqsadida korrupsiyaviy harakatlar amalga oshirishlari mumkin.

Tasnifi bo'yicha korrupsiya turlari

Tovlamachilik (o'zlashtirish), uning ijtimoiy xavfliligi nafaqat davlat mablag'larini talon-taroj qilishda, balki Jamiyatda korrupsiya illatini tomir otishi va gullab yashnashini ta'minlashidir.

Mol mulkga bo'lgan muhabbat, bu bilan yuqori martabali amaldorlarning kreditorlarni "daromadli lavozimlarga" tayinlanishi bilan qarzga botishi tushuniladi.

Yuqori martabalarga erishish, o'zboshimchalik bilan o'z manfaatlari yo'lida "yog'liq lavozimlarga" kerakli odamlarni tayinlash.

Yuqori mansabdor shaxslar tomonidan siyosiy va tijorat axborotidan shaxsiy manfaati yo'lida foydalanish.

Mansab mavqeini suiiste'mol qilish: o'zboshimchalik, mansab vakolatini suiiste'mol qilish, hokimiyatning harakatsizligi va boshqalar, shu jumladan daromad keltirmaydigan, faqatgina kibru g'ururni qondiradigan va mansabdor shaxsning mavqeini (ta'sirini) isbotlaydigan va kuchaytiradigan harakatlar.

Shaxsiy manfaatdorlik

Tovlamachilik litsenziya, maxsus ruxsatnoma olish yoki fuqarolarga boshqa xizmatlarni olishiga to'sqinlik qilish huquqiga ega bo'lgan mansabdor shaxslar tomonidan amalga oshiriladi. Agar mansabdor

shaxs tegishli to'lovlar miqdorini (masalan, soliqlar yoki yig'imlar) baholash huquqiga ega bo'lsa, bu ham tovlamachilik uchun imkoniyatlarni ochadi.

Davlat xizmatchisi tomonidan tovlamachilikka duch kelgan shaxs tanlov oldida turadi: yo pora berish (bu fosh qilish xavfi mavjud) yoki davlat xizmatchisining xatti-harakatlari ustidan ichki yoki tashqi nazorat organi orqali shikoyat qilish. Bu, shikoyat qilish tartib-qoidalarini qanday amalga oshirilishi, shuningdek, fuqaroning qonuniy huquqlari va majburiyatlarini qanchalik bilishiga bog'liq.

Fitna, tovlamachilik bilan bir xil sharoitlarda sodir bo'ladi, lekin har ikki tomon uchun ham foydali bo'lishi evaziga davlatga zarar keltiradigan bitim tuzishdan iboratligi bilan farq qiladi. Masalan, pora evaziga bojxona inspektori import miqdorini kam baholashi va shu bilan import qiluvchi firma boj to'lashi kerak bo'lgan miqdorni kamaytirishi mumkin. Bitimga mansabdor shaxs ustidan nazorat qilish uchun mas'ul bo'lgan tuzilmalar ham ishtirok etishi mumkin.

Korrupsiyaning zararli oqibatlari

Korrupsiya "har doim va har qanday holatda, barcha qonunlarni mensimaslikdan kelib chiqadigan illatdir". Ommaviy korrupsiyalashgan Jamiyatlarda Davlat resurslari ataylab eng oson o'g'irlanishi mumkin bo'lgan yoki pora eng oson yig'iladigan kanallarga yo'naltiriladi. Siyosat korrupsiya ustidan nazorat mexanizmlarini bostirishga qaratilgan bo'lib, bular:

matbuot erkinligi;

sud hokimiyatining mustaqilligi;

raqobatdosh siyosatchilar (muxolifat) va fuqarolarning shaxsiy huquqlari va boshqalar.

Korrupsiyaga nisbatan bag'rikenglik bilan munosabatda bo'lish maqbul, degan nuqtai nazar ham mavjud. Bir dalilga ko'ra, ko'pgina mamlakatlarning (Indoneziya, Tailand, Janubiy Koreya) rivojlanish tarixida iqtisodiy o'sish korrupsiyaning kuchayishi bilan kechgan davrlar bo'lgan, ya'ni korrupsiyaning kuchayishi ham iqtisodiy o'sishga to'sqinlik qilmagan. Boshqa bir dalilga ko'ra, poraxo'rlik davlat va munitsipal tuzilmalar faoliyatida faqat bozor tamoyillarini amalga oshirishdir. Shunday qilib, korrupsiyaga iqtisodiy yuksalish davrida yoki umuman bozor samaradorligiga ta'sir qilmasa, toqat qilish mumkin. Ushbu qarash tanqidchilari, yuqorida sanab o'tilgan sabablarga ko'ra, korrupsiya darajasi yuqori bo'lgan mamlakatlar o'sish davridan keyin barqarorlikni yo'qotish va pasayish spiraliga tushish xavfi borligini ta'kidlaydilar.

Yuqori korrupsiya holatlari sabablari

Aksariyat ekspertlar korrupsiya yuqori darajasining asosiy sababi ichki va tashqi to'xtatuvchi omillarni ta'minlovchi siyosiy institutlarning nomukammalligi ekanligiga qo'shiladilar. Bundan tashqari, ba'zi obyektiv holatlar muhim hissa qo'shishiga ishonish uchun asoslar mavjud:

Aholi tomonidan qonunlarni bilmaslik yoki noto'g'ri tushunish mansabdor shaxslarga byurokratik tartib-qoidalarni amalga oshirishga o'zboshimchalik bilan aralashish yoki tegishli to'lovlarni oshirib yuborish imkonini beradi.

Mamlakatdagi beqaror siyosiy vaziyat.

Davlat institutlari o'zaro hamkorligining o'rnatilgan mexanizmlarini mavjud emasligi.

Korrupsiyani nazorat qilish mexanizmlarini zaiflashtiradigan yashirin kelishuvlarning shakllanishiga olib keladigan nepotizm va siyosiy homiylik.

Ijroiya hokimiyat tizimida birlikning yo'qligi, ya'ni bir xil faoliyatning turli hokimiyat organlari tomonidan tartibga solinishi.

Fuqarolarning davlat ustidan nazorat qilishdagi ishtirokining past darajasi.

Ichki nazorat

Bu ma'muriy apparatning o'zida mavjud bo'lgan ichki mexanizmlar va rag'batlantirishni o'z ichiga oladi: mansabdor shaxslar tomonidan o'z vazifalarini bajarishning aniq standartlari va har bir xodimning qat'iy nazorati. Nazoratni ta'minlash uchun ko'pincha mustaqil tarzda ishlaydigan maxsus bo'limlar ajratiladi.

Tashqi nazorat

Bunga ijro etuvchi hokimiyatdan yuqori darajada mustaqil bo'lgan mexanizmlar kiradi. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Korrupsiyaga qarshi konvensiyasida bunday mexanizmlar sanab o'tilgan.

Qonunni buzgan byurokrat oson va samarali tarzda aybdor deb topilishi mumkin bo'lgan mustaqil sud tizimi korrupsiyaning mumkin bo'lgan holatlarini keskin kamaytiradi. Byurokratik korrupsiyani nazorat qilishning eng samarali vositalaridan biri bu so'z va ommaviy axborot vositalari erkinligidir.

Tashqi nazorat bozor iqtisodiyoti va liberal demokratiyaga ega mamlakatlar uchun xosdir. Taxminlarga ko'ra, bu bozorning normal faoliyat ko'rsatishi uchun majburiyatlarning bajarilishini ta'minlashning aniq qoidalari va mexanizmlari, jumladan, sog'lom raqobat muhitini ta'minlaydigan samarali huquqiy tizim zarurligi bilan bog'liq. Liberal demokratiya o'z maqsadlariga erishish uchun saylov tizimiga, qonun ustuvorligiga, mustaqil sud tizimiga, hokimiyatlar bo'linishiga, "tejamkorlik va muvozanat" tizimiga ham tayanadi. Bu barcha siyosiy institutlar bir vaqtning o'zida korrupsiyani tashqi nazorat qilish mexanizmlari bo'lib xizmat qiladi.

Umumiy chora-tadbirlar

Yuqorida qayd etilgan korrupsiyaviy holatlarga olib keladigan sabablarni bartaraf etish korrupsiyaga qarshi kurash choralariga ham taalluqlidir.

Ishchi – xodimlarni axborot bilan ta'minlash. Bu usul qonunlarni tahlil qilgandan keyin, fuqarolarga ularning huquq va majburiyatlari nimadan iboratligi, huquqbuzarliklar nimalarga olib kelishi mumkinligi, tekshiruv jarayoni qanday kechishi va unda nimalar hisobga olinishini aniq, qisqa va tushunarli tarzda tushuntirish maqsadida qonunlarni tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Bularning barchasini bilgan ishchi - xodimlar pora berishga undayotgan mansabdor shaxs bilan yuzma-yuz uchrashganda o'zini ishonchli tutadi.

Singapur korrupsiyaga qarshi strategiyasi

Singapurning Korrupsiyaga qarshi kurashish strategiyasi qat'iy va izchil bo'lib, "korrupsiyani nazorat qilish mantig'i"ga asoslangan: "korrupsiyani yo'q qilishga urinishlar shaxsni korrupsion xatti-

harakatlarga undash uchun turtki va imkoniyat yaratadigan sharoitlarni minimallashtirish yoki yo'q qilish istagiga asoslanishi kerak".

1965-yilda mustaqillikka erishgan paytda Singapur juda korrupsiyalashgan davlat bo'lib, uni qisqartirish taktikasi bir qator vertikal chora-tadbirlarga asoslangan edi: mansabdor shaxslarning harakatlarini tartibga solish, byurokratik tartib-qoidalarni soddalashtirish, yuqori axloqiy me'yorlarga rioya qilinishini qat'iy nazorat qilish. Markaziy bo'g'in avtonom korrupsiya bo'yicha tergov byurosi bo'lib, unga fuqarolar davlat xizmatchilari ustidan shikoyat qilishlari va yo'qotishlar uchun kompensatsiya talab qilishlari mumkin edi. Shu bilan birga, qonunchilik qat'iylashtirildi, sud hokimiyatining mustaqilligi oshirildi (yuqori maosh va sudyalarning imtiyozli maqomi bilan), pora berganlik yoki korrupsiyaga qarshi tergovda ishtirok etishdan bosh tortganlik uchun iqtisodiy jazo choralari qo'llanildi, bojxona va boshqa davlat xizmatlari xodimlarini umumiy ishdan bo'shatishgacha bo'lgan qat'iy choralar ko'rildi. Bu iqtisodiyotni tartibga solish, mansabdor shaxslarning ish haqini oshirish va malakali boshqaruv kadrlarini tayyorlash bilan birlashtirildi. Shu bilan birga, Singapurda poraxo'rlik uchun nisbatan kam jinoiy jazo choralari qo'llaniladi: bitta jinoiy epizod uchun maksimal jazo 5 yil; ko'pincha, hukmlar faqat bir necha oyga, bir necha ming Singapur dollari miqdorida jarimaga tortiladi.

Freedom Housening Jahon erkinligi indeksida o'rtacha va Matbuot erkinligi indeksida past ballarga ega bo'lishiga qaramay, Singapur hozirda Korrupsiyani idrok etish, iqtisodiy erkinlik va inson kapitali rivojlanishi indekslarida yuqori o'rinlarni egallab kelmoqda.

Finlyandiyaning korrupsiyaga qarshi strategiyasi

Finlyandiyaning korrupsiyaga qarshi strategiyasining o'ziga xos xususiyati korrupsiya to'g'risidagi maxsus va maxsus qonunlarning deyarli yo'qligi edi. Korrupsiya jinoiy huquqbuzarlikning bir qismi sifatida qaralgan va qonunchilikning barcha darajalarida, qoidalar va boshqa nazorat tizimlarida tartibga solingan. Finlyandiyaning o'ziga xos xususiyati amaldorlar tomonidan pora olish uchun nisbatan yengil jazo edi - jarimadan to to'rt yilgacha ozodlikdan mahrum qilish. II – jahon urushidan keyingi davrda korrupsiya uchun sudlanganlar soni keskin kamaydi, 1945-1954 yillarda 549 kishi pora olganligi uchun sudlangan bo'lsa, 1980-1989 yillarda 81 ta, 1990-yillarda esa atigi 38 kishiga shunday hukm chiqarilgan. 1990-yillardan boshlab Finlyandiya xalqaro hujjatlardan foydalanishni boshladi - 1997-yilda Yevropa Ittifoqining Korrupsiyaga qarshi konvensiyasi, 1999-yilda Yevropa Kengashining korrupsiyaga oid jinoiy va fuqarolik huquqi bo'yicha konvensiyalari, 2003-yil dekabr oyida Mexiko shahrida qabul qilingan BMTning Korrupsiyaga qarshi kurashish konvensiyasi.

Shvetsiyaning korrupsiyaga qarshi strategiyasi

XIX asrning o'rtalaridan Shvetsiyada korrupsiya avj oldi. Mamlakatni modernizatsiya qilish oqibatlaridan biri merkantilizmni ¹ yo'q qilishga qaratilgan chora-tadbirlar majmui bo'ldi. O'shandan beri davlat tomonidan tartibga solish taqiqlar va ruxsatnomalar emas, balki imtiyozlarga (soliqlar, imtiyozlar va subsidiyalar orqali) asoslanadi. Hukumatning ichki hujjatlaridan foydalanish imkoniyati ochildi,

¹ davlatning xo'jalik hayotiga faol aralashuvini yoqlovchi iqtisodiy siyosat.

mustaqil va samarali adliya tizimi tashkil etildi. Shu bilan birga, Shvetsiya parlamenti va hukumati ma'murlar uchun yuqori axloqiy me'yorlarni belgilab, ularni amalga oshirishga kirishdi. Bir necha yil o'tgach, halollik byurokatiya orasida ijtimoiy normaga aylandi. Yuqori martabali amaldorlarning maoshi dastlab ishchilarning maoshidan 12-15 baravar oshdi, ammo vaqt o'tishi bilan bu farq ikki baravar kamaydi. Bugungi kunga qadar Shvetsiya korrupsiya bo'yicha dunyodagi eng past ko'rsatkichlardan biriga ega.

Mamlakatimiz va Kombinatda korrupsiyaga murossasizlik yo'nalishida amalga oshiralayotgan ishlar

O'zbekistonning yangilangan siyosati Jamiyatda adolat va qonun ustuvorligini oliy darajaga ko'tarish, zamonaviy samarali davlat boshqaruvini joriy etish, davlat xizmatida korrupsiyaviy har qanday ko'rinishiga qat'iy murossasizlik madaniyatini shakllantirishda yuksak go'yalarga tayanmoqda. Avvalo, ushbu islohotlarning tub zamirida Prezident SH.M Mirziyoyev tomondan ilgari surilgan "Xalq davlat organlariga emas, davlat organlari xalqqa xizmat qilishi kerak" degan tamoyilga muvofiq barcha imkoniyatlar xalqimiz manfaatlari yo'lida safarbar etilishi ustuvor vazifa etib belgilanmoqda.

Shu o'rinda islohotlarning chinakam natijadorligiga erishish maqsadida Davlat va Jamiyatning har bir sohasida korrupsiyaga qarshi kurashish samaradorligini izchil ta'minlab borish alohida ahamiyat kasb etadi.

Bugungu kunda korrupsiyaga qarshi kurashish sohasida ijobiy yutuqlarga erishgan rivojlangan Davlatlarning bu boradagi tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, korrupsiyaga ko'rinishlarining oqibati bilan emas, balki uni yuzaga keltirayorgan sabab va shart sharoitlarini bartaraf etishga asosiy e'tibor qaratilgan va bu o'z samarasini berganini amalda ko'rib turibmiz.

Prezidentimiz boshchiligida mamlakatimizda ham ushbu illatga qarshi kurashish, uni oldini olish, Davlat va Jamiyatning barcha sohalarida korrupsiyaviy omillarga chek qo'yishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar boshlangani sir emas.

O'zbekiston Respublikasining 2017 – yil 3 – yanvardagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida" gi qonunida ilk bora quyidagi tushunchalarga normativ ta'rif berildi:

Korrupsiya – shaxsning o'z mansab yoki xizmat mavqeidan shaxsiy manfaatlari yoxud o'zga shaxslarning manfaatlari ko'zlab moddiy yoki nomoddiy naf olish maqsadida qonunga xilof ravishda foydalanishi, xuddi shuningdek, bunday nafni qonunga xilof ravishda taqdim etishi;

Manfaatlar to'qnashuvi – shaxsiy (bevosita yoki bilvosita) manfaatdorlik shaxsning mansab yoki xizmat vazifalarini lozim darajada bajarishiga ta'sir ko'rsatayotgan yoxud ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lgan hamda shaxsiy manfaatdorlik bilan fuqarolarning, tashkilotlarning, jamiyatning yoki davlatning huquqlari va qonuniy manfaatlari o'rtasida qarama qarshilik yuzaga kelayotgan yoki kelishi mumkin bo'lgan vaziyat;

Korrupsiyaga oid huqubuzarlik – korrupsiya alomatlariga ega bo'lgan, sodir etilganligi uchun qonun hujjatlarida javobgarlik nazarda tutilgan qilmish.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 6-iyulidagi "Korrupsiyaga qarshi kurashish faoliyatini samarali tashkil etishga doir qo'shimcha chora – tadbirlar to'g'risida"gi PQ-5177-son Qarori

bilan 2021-yil 1-oktyabridan boshlab barcha davlat organlari va tashkilotlari, shu jumladan Qoraqalpog‘iston Respublikasi Vazirlar Kengashi, viloyatlar va Toshkent shahar hokimliklarda mavjud shtat birliklari doirasida korrupsiyaga qarshi ichki nazorat tuzilmalari faoliyati yo‘lga qo‘yilishi belgilandi.

Shuningdek, korrupsiyaga qarshi ichki nazorat tuzilmalari sifatida korrupsiya holatlarini barvaqt aniqlash va oldini olish, ularning sabab va shart – sharoitlarini bartaraf etish, manfaatlar to‘qnashuviga yo‘l qo‘ymaslik hamda korrupsiyaga nisbatan murossasiz munosabatni shakllantirish choralari ko‘rish uchun ma‘sul ekanligi belgilandi.

“O‘zmetkombinat” aksiyadorlik jamiyatida korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha Siyosati quyidagi xalqaro tamoyillar asosida ishlab chiqilgan va amalga oshiriladi:

Qonuniylik – Kombinatdagi korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha chora – tadbirlar O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligi talablariga muvofiq davlat organlarida korrupsiyaga qarshi kurashish bo‘yicha ilg‘or dunyo tajribasi, shuningdek Kombinat ichki hujjatlariga qat‘iy rioya qilgan holda amalga oshiriladi;

Korrupsiyaga nisbatan murossasizlik (toqatsizlik) – Kombinat o‘z faoliyatining barcha sohalarida korrupsiyaning har qanday shakllari va ko‘rinishlariga murossasiz munosabatda bo‘ladi. Kombinat xodimlariga korrupsiyaviy xavf – xatar kelib chiqishi mumkin bo‘lgan faoliyatida bevosita yoki bilvosita ishtirok etishi qat‘iyan man etiladi;

Ochiqlik va shaffoflik – Kombinat xodimlari va kontragentlari hamda keng jamoatchilikni Kombinatda qabul qilingan va amalga oshirilayotgan chora tadbirlar to‘g‘risida xabardor qilish (maxfiylik va xizmat siri to‘g‘risidagi qonun hujjatlari talablarini hisobga olgan holda);

Korrupsiyaga qarshi amalga oshirilayotgan chora – tadbirlarining preventiv – xususiyatga ega bo‘lishi, tizimlili va yaxlitligi – korrupsiyaning oldini olish, korrupsiyaviy harakatlarning sodir etilishiga xizmat qiluvchi sabab va shart – sharoitlar hamda korrupsiyaviy xatarlarni bartaraf etishga qaratilgan chora – tadbirlarni amalga oshirishning ustuvorligi. Korrupsiyaga qarshi joriy etilayotgan chora – tadbirlar va tartib – taomillar aniqlangan xavf – xatarlar darajasiga mos kelishi va Kombinatning barcha funksiyalari va yo‘nalishlarini qamrab olgan korrupsiyaga qarshi tizimiga birlashtirilishi;

Korrupsiya bilan bog‘liq huquqbuzarliklar uchun javobgarlikning muqarrarligi – korrupsiya bilan bog‘liq huquqbuzarlikni sodir etgan Kombinat xodimlari o‘zining mavqei va egallab turgan lavozimidan qat‘iy nazar O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligi va Kombinatning ichki hujjatlariga muvofiq javobgarlikka tortiladi;

To‘gridan to‘g‘ri rahbariyatga murojaat qilish - Kombinatning har bir xodimi korrupsiyaviy harakat sodir etilganligiga doir ishonchli va asosli ma‘lumotlar mavjud bo‘lganda O‘zbekiston Respublikasi qonunchiligi va kombinatning ichki boshqarma yoki uning tasarrufidagi muassa rahbari, Komplayens xizmatiga yoki kombinat rahbariga hech qanday to‘siqsiz murojaat qilishi mumkin;

Fuqarolik jamiyati vakillari bilan o‘zaro hamkorlik – kombinat o‘ziga yuklatilgan funksiyalarni bajarishda ularning faoliyati ustidan mustaqil va xolis nazoratni amalga oshirish maqsadida fuqarolik jamiyati vakillarni jalb qiladi;

Monitoring, tahlil va baholash – kombinat davriy asosda korrupsiyaga qarshi kurashish tizimi faoliyati monitoring va tahlilini amalga oshiradi, shuningdek uning samaradorlik va natijakorlik ko‘rsatkichlarni baholaydi;

Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimini doimiy ravishda takomillashtirish – korrupsiyaning oldini olish va unga qarshi kurashish tizimini monitoring va nazorat qilish hamda korrupsiyaviy xavf – xatarlarni bartaraf etish maqsadida kombinatda korrupsiyaga qarshi kurashish samaradorligini to‘xtovsiz ravishda yaxshilash choralari ko‘riladi.

Korrupsiyaga qarshi kurashish atamalari

Ish faoliyati yuzasidan mehmondo‘stlik belgilari – uchinchi shaxslarning hamkorlik o‘rnatish va/yoki uni qo‘llab quvvatlash bilan bog‘liq bo‘lgan, Jamiyat xodimlarining sodiqligini oshirishga qaratilgan, Jamiyat xodimlari manfaatlari yo‘lidagi harajatlari, jumladan uchinchi shaxslarning ovqatlanishi, ish faoliyati yuzasidan tushliklar tashkil etilishi bilan bog‘liq harajatlari, transport harajatlari, yashash, ko‘ngilochar tadbirlar, jumladan sayohat dasturlari bilan bog‘liq harajatlari va h.k;

Kontragent – Jamiyat bilan shartnomaviy munosabatlarga kirishgan (mehnat munosabatlari bundan mustasno) har qanday yuridik yoki jismoniy shaxs;

Korrupsiyaga qarshi kurashish tizimi – korrupsiyaviy harakatlarning, O‘zbekiston Respublikasining korrupsiyaga qarshi kurashish sohasidagi qonunchiligi hamda Jamiyatning korrupsiyaga qarshi kurashish masalalariga doir ichki hujjatlari buzilishini oldini olish, Jamiyat xodimlari tomonidan o‘z faoliyatini professional va hulq – atvor jihatdan yuksak darajaga ko‘tarilishini ta‘minlash bo‘yicha majmuyi chora – tadbirlar;

Kronizm – do‘stlar yoki ishonchli shaxslarga noqonuniy imtiyozlar taqdim etish maqsadida hokimiyat (lavozim mavqei) va nufuzidan foydalanish;

Shafelik – Jamiyat xodimining lavozimi yuqoriroq bo‘lgan boshqa xodim tomonidan qulay mehnat sharoitlarini yaratib berish shaklidagi himoyasi, uni qo‘llab quvvatlashi va yonini olishi;

Urug‘ – aymoqchilik – Jamiyat xodimining avlod – ajdodlari bir bo‘lgan, bir sulolaga mansublik asosida uchinchi shaxslarga nisbatan subyektiv, imtiyozli va noxolis munosabat shaklidagi shaxsiy manfaatdorligi;

Mahalliychilik – shaxsni uni nasliy kelib chiqishi (aslzoda yoki mashxur sulola vakili ekanligi va u jamiyat tomonidan e‘tirof etilganligi) hamda yaqin qarindoshlarining egallab turgan xizmat mavqei sababli, uning lavozimiga qo‘yiladigan malaka talablariga mos kelish kelmasligini hisobga olmagan holda ishga qabul qilish, rotatsiya qilish va lavozinga tayinlash;

Favoritizm - Jamiyat xodimi boshqa shaxs yoki/va shaxslar guruhi manfaatlariga qaraganda bitta shaxs va/yoki shaxslar guruhi manfaatlariga ustuvor ahamiyat qaratish, mukofot puli berish, davlat mukofotlariga tavsiya etish, ta‘til berish yoki sihatgohlar hamda xorijiy safarlarga jo‘natish, murojaatlar, shuningdek ish va navbatchiliklar jadvalini ko‘rib chiqishda ketma – ketlikni yo‘lga qo‘yish bilan bog‘liq vaziyatlarda tartiblarga rioya qilmaslik;

Mansabdor shaxs – doimiy, vaqtincha yoki vakolat bo‘yicha tayinlanadigan yoki saylanadigan, hokimiyat vakili vazifalarini bajaradigan yoxud davlat organlarida, fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish

organlarida, mulk shaklidan qat'iy nazar, korxonalarda, muassasalarda, tashkilotlarda tashkiliy boshqaruv, ma'muriy ho'jalik vazifalarini amalga oshiradigan va yuridik ahamiyatga ega harakatlarni sodir etishga vakolat berilgan shaxs, halqaro tashkilotda yoxud chet davlatlarning qonun chiqaruvchi, ijro etuvchi, ma'muriy yoki sud organida mazkur vazifalarni amalga oshiruvchi shaxs;

Manfaatlar to'qnashuvini oshkor qilish – xodimlar tomonidan potensial yoki real manfaatlar to'qnashuvi to'g'risida e'lon qilish tartib tamoyili;

Potensial manfaatlar to'qnashuvi – xodimning, uning yaqin qarindoshlarining va /yoki Jamiyat bilan bog'liq shaxsning shaxsiy manfaatlari (shaxsiy, ijtimoiy, mulkiy va boshqa manfaatlari) muayyan vaziyatlar yuzaga kelganda, ular Jamiyatning manfaatlariga qarama – qarshi bolishi va Jamiyat xodimlari tomonidan xizmat vazifalarini bajarishiga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan vaziyat;

Real manfaatlar to'qnashuvi – xodimning, uning yaqin qarindoshlarining – va (yoki) Jamiyat bilan bog'liq bo'lgan shaxsning shaxsiy manfaatlari, Jamiyat manfaatlariga bevosita yoki bilvosita qarama – qarshi bo'lgan vaziyat;

Xodimning shaxsiy manfaatdorligi - xodim tomonidan o'z xizmat vazifalarini bajarish doirasida uning yaqin qarindoshlari yoki xodimga aloqador bo'lgan shaxslar tomonidan xodimning mansab yoki xizmat majburiyatlarini lozim darajada bajarishiga ta'sir qilishi mumkin bo'lgan pul mablag'lari, moddiy yoki nomoddiy qiymatliklar, boshqa mol - mulk, boylik va imtiyozlar ko'rinishida shaxsiy naf olish imkoniyati (shaxsiy, ijtimoiy, moliyaviy, siyosiy va boshqa manfaatlari);

Yaqin qarindoshlar – qarindosh yoki quda tomondan qarindosh bo'lgan shaxslar, ya'ni ota – ona, tug'ishgan va o'gay aka - uka va opa – singillar, er –xotin, farzand, shu jumladan farzandlikka olinganlar, bobo, buvi, nevaralar, shuningdek er – xotinning ota – onasi, tug'ishgan va o'gay aka – uka va opa singillari.

Tasdiqlayman:

Boshqaruv raisi – bosh direktor

Pirmatov R.X.

Kelishildi:

Boshqaruv Raisinig birinchi o'rinbosari
Ijrochi direktor

Axmedov D.T.

Korporativ xavfsizlik va resurslarni
himoya qilish departamenti direktori

Xojiyev T.T.

Ishlab chiqdi:

Komplayens xizmati boshlig'i

Badalbayev A.A.